

Грицишен Дмитрій*д.е.н., д.держ.упр., проф.**Державний університет «Житомирська політехніка»*<https://orcid.org/0000-0002-1559-2403>**Грабчук Ірина***к.е.н., доц.**Державний університет «Житомирська політехніка»*<https://orcid.org/0000-0003-3664-7765>**Бошян Альберт***магістрант**Державний університет «Житомирська політехніка»*

Методологія оцінювання відповідності рекомендаціям FATF та ефективності систем фінансового моніторингу

JEL Classification: F52, F53, G32

Анотація. Правила боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму відіграють ключову роль у створенні довіри до надійності та стійкості фінансової системи, водночас діючи як захисний механізм проти проникнення незаконних елементів. Ця подвійна функція підвищує стабільність і надійність фінансової системи, що є критично важливим елементом для сприяння розвитку економіки та фінансових ринків.

Метою дослідження є ретельний аналіз діючих законодавчих та інституційних рамок, а також практик, що регулюють сектор фінансового моніторингу, з метою визначення їхньої відповідності нормам FATF та виявлення можливостей для оптимізації та удосконалення.

Дослідження оцінки ефективності систем фінансового моніторингу проведено на прикладі країн, обраних з різних географічних регіонів та з різним рівнем розвитку, зокрема ряду країн Африки, Північної та Південної Америки, Європи та Азії. Крім того, на основі опублікованих зведених оціночних рейтингів країн, що пройшли черговий раунд оцінок методології FATF, визначимо ті країни, що отримали найвищу оцінку за 11 результатами: США та Великобританія (за 4 результатами), Ізраїлю та Франції (за 3 результатами).

Для можливості врахування досвіду зарубіжних країн для України, оцінка ефективності системи фінансового моніторингу здійснена в напрямі порівняння із кращими та гіршими зарубіжними практиками, а також щодо країн, які перебувають в схожій військово-політичній ситуації. Здійснено побудову профілю ефективності систем протидії відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму ряду країн за методологією FATF для Великобританії, США, Китаю, Грузії, Молдови, Пакистану, Польщі та України.

Встановлено, що для більшості зарубіжних систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму актуальними залишаються ризики, пов'язані з використанням готівкових коштів, а також виявлена недостатність заходів у боротьбі з фінансуванням тероризму (за винятком США та Великобританії). Визначено резерви для підвищення ефективності національних систем та систем боротьби з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму.

Ключові слова: фінансовий моніторинг; фінансування тероризму; відмивання коштів; FATF.

Вступ. Сучасний етап розвитку характеризується чіткою та структурованою системою міжнародних документів у сфері боротьби з незаконними фінансовими операціями. Ці документи є своєрідним «фундаментом» для формування національних систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму окремих країн.

Ефективність політики в досліджуваній сфері є найважливішою передумовою для забезпечення економічної безпеки як на глобальному, так і на національному рівнях. Ця ефективність визначає цілісність фінансової системи, стабільність комерційних зв'язків та сприяє розвитку економічних відносин у всьому світі.

Міжнародна система протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму виникла як результат ряду ініціатив, поданих міжнародними організаціями, структурами та окремими країнами. Важливими цілями цієї системи є припинення злочинів у цій сфері, підриєв фінансових коренів транснаціональної організованої злочинності та міжнародного тероризму, захист фінансових установ та всієї фінансово-економічної системи від відмивання коштів, а також забезпечення їхньої стабільності та безпеки.

Оцінка відповідності рекомендаціям FATF та ефективність систем фінансового моніторингу дозволяє визначити, наскільки країна чи інша юрисдикція відповідає стандартам FATF, тим самим забезпечуючи можливість вдосконалення законодавства та практик в даній сфері, створення прозорих та ефективних механізмів, які допомагають у запобіганні фінансовим злочинам і підтримують міжнародну фінансову безпеку.

Огляд літератури. У сучасному дискурсі щодо системи ефективності фінансового моніторингу як складової боротьби з фінансуванням тероризму є основною проблемою, яка потребує вирішення. Варто зазначити, що в наукових працях ще не всебічно встановлено складний зв'язок між нормативним регулюванням боротьби з фінансуванням тероризму і ефективною системою фінансового моніторингу.

Проведений аналіз [14] фінансових заходів протидії відмиванню коштів та дотримання країнами національного законодавства щодо протидії відмиванню коштів виявив суттєвий взаємозв'язок між рівнем дотримання законодавства щодо протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму у країні та його впливом на економічний розвиток та привабливість для інвестицій. Інше дослідження [15] пояснює зв'язок між правилами протидії відмиванню коштів та доступністю фінансових ринків. Нижче певного нормативного значення протидії відмивання коштів ці нормативні акти сприяють фінансовій доступності, тоді як за межами цих порогів норми протидії відмивання коштів, як правило, перешкоджають фінансовій доступності.

Окреме дослідження [6] оцінки заходів протидії відмивання коштів та фінансування тероризму на прикладі Великобританії дає змогу проаналізувати наскільки імплементація жорстких правил підтримує або перешкоджає фінансовій доступності та інвестиційній привабливості. Висновки цього дослідження, які ґрунтувалися на ретельному аналізі документальних джерел, розкривають важливий баланс, яким країни повинні орієнтуватися. Засоби контролю проти відмивання коштів дозволяють урівноважити відкритість фінансової системи та заходи з протидії відмиванню коштів. Тобто форми і засоби контролю проти відмивання коштів не створюють додаткових перешкод для залучення інвестицій та в цілому фінансовій доступності в країні.

Отримані результати підкреслюють необхідність гармонійного та добре вивіреного підходу до правил боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, який зміцнює цілісність фінансової системи, одночасно просуваючи практики фінансової доступності та ефективності системи, забезпечуючи, таким чином, стійку та справедливую траєкторію економічного розвитку.

Методи дослідження. За основу щодо загальнофілософського інструментарію дослідження, обрано діалектичний метод, використання якого фактично обумовлено темою, а отже предметом даного дослідження. Обрання загальнонаукових методів дослідження в контексті визначеного завдання дослідження об'єктно-предметного поля дозволило виокремити такі з них: методи аналізу та синтезу, дедукції та індукції, структурно-логічний метод, методи узагальнення, групування, систематизації, критичного аналізу, компаративного аналізу, функціонального аналізу, методи порівняння, конкретизації, абстрагування, системного підходу, моделювання.

Опанування тематики в географічному просторі дозволило опрацювати суцільно значні сегменти інформаційних даних щодо систем фінансового моніторингу та фінансування міжнародного тероризму за більшістю країн Євразії, Африки, Північної та Південної Америки, Австралії, встановивши традиційні особливості останніх та спільні їх риси. Здійснена на підставі статистичного аналізу картографічна оцінка ефективності національних систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму для досліджень забезпечила ідентифікацію найкращих орієнтирів теорії та практики дослідження.

Основні результати дослідження. Міжнародна система протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму організаційно представлена міжнародними та регіональними організаціями, а також структурами, які, хоча формально не є міжнародними організаціями, відіграють важливу, а іноді навіть провідну роль у цій міжнародній системі.

FATF, належачи до таких організацій, формує три основні звіти з детальним описом тенденцій та проблем фінансування тероризму, проводить взаємну оцінку режимів країн-членів у частині протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, формує «чорний» та «сірий» списки, включаючи членів, які мають недоліки відповідно до розроблених стандартів.

Хоча підхід щодо протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму є чітко структурованим, в кожній країні внаслідок впливу значної кількості факторів національні системи можуть мати суттєві відмінності. Розроблені рекомендації значною мірою враховують досвід засновників FATF, а країни, які розвиваються, не брали участі у цьому процесі. Різні національні системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму мають значні відмінності, які перш за все обумовлені їх історичними та

культурними особливостями. Країни ставляться по-різному до даної проблеми з різних юридичних та політичних міркувань. Це безумовно впливає на виділені ресурси для боротьби та на рівень ефективності, а також на ступінь їх участі у міжнародній системі протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.

Постійні зміни та вдосконалення національних систем фінансового моніторингу відбуваються у зв'язку з появою нових викликів у сфері відмивання злочинних доходів. На даному етапі система міжнародного співробітництва у цій сфері стрімко розвивається, розширюється коло учасників та критеріїв оцінки. Це також і підкреслює необхідність дослідження зарубіжного досвіду у функціонуванні системи фінансового моніторингу, що надає можливість виявити потенційні резерви для підвищення ефективності національних систем, а також сприяє розвитку ефективного міжнародного співробітництва в цій галузі.

Оцінка національних систем протидії фінансуванню тероризму не може бути повноцінною без ретельного аналізу їхньої ефективності, зокрема, в контексті відповідності вимогам та рекомендаціям FATF.

FATF регулярно здійснює взаємну оцінку ступеня виконання своїми членами Рекомендацій FATF. Ця процедура включає в себе експертні оцінки, під час яких представники з різних країн оцінюють зусилля інших країн у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.

Оцінки зосереджені на двох аспектах: ефективності та технічній відповідності. Основний акцент зроблено на оцінці ефективності. Кожна країна має довести, що в контексті своїх ризиків вона має ефективну систему захисту фінансової системи від зловживань. Для визначення рівня ефективності зусиль країни, оцінюється 11 ключових сфер або найближчих результатів.

Оцінка також перевіряє, чи країна виконала всі технічні вимоги кожної з 40 Рекомендацій FATF у своїх законах, постановах та інших правових інструментах, що стосуються боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму.

FATF визнає, що існує безпосередній зв'язок між рівнем ефективності та технічної відповідності Рекомендаціям FATF. Чим нижчий рейтинг технічної відповідності, тим менш ефективною вважається система боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму. Проте важливо зазначити, що високий рейтинг технічної відповідності сам по собі не є гарантом ефективності системи. У виняткових ситуаціях може виникнути вищий рівень ефективності, навіть при низькому рейтингу технічної відповідності. Це може бути обумовлено специфічною ситуацією в країні, включаючи низькі ризики або інші структурні та матеріальні фактори, а також особливостями законодавства та інститутів цієї країни. Деякі компенсуючі заходи у сфері боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму можуть бути ефективними, навіть якщо вони не передбачені Рекомендаціями FATF [7].

Звіт про взаємну оцінку включає детальний опис і аналіз системи країни щодо запобігання злочинним зловживанням фінансовою системою, а також містить конкретні рекомендації для подальшого зміцнення цієї системи.

Ця методологія використовується не лише FATF, але і регіональними органами типу FATF (FSRB), і іншими оціночними органами, включаючи МВФ і Світовий банк. Методика була прийнята 22 лютого 2013 року і регулярно оновлюється для вдосконалення процесу оцінки.

FATF рекомендує, щоб країни, коли вони вирішують провести оцінку ризиків, урахували спроможність і досвід боротьби з протидією відмивання коштів та фінансування тероризму в кожному секторі, який відповідає вимогам протидії відмивання коштів та фінансування тероризму. Ризики відмивання грошей та фінансування тероризму мають бути ідентифіковані, оцінені та зрозумілі, а заходи щодо запобігання наведеним операціям мають бути пропорційними виявленим ризикам.

Для виконання такої оцінки спочатку важливо здійснити аналіз ризиків, що властиві конкретній країні, і врахувати контекст країни, включаючи характер та рівень ризиків, пов'язаних з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, а також особливості економічної моделі країни та фінансового сектору.

Проте потрібно враховувати, що оцінці ефективності на відміну від технічної оцінки притаманний суб'єктивний характер, адже вона вимагає рішень, кваліфікації та інтересів експертів. Саме тому не стільки від статистичних даних, які є важливим джерелом інформації для експертів, скільки від аналізу якісної інформації в контексті ситуації юрисдикції, залежить висновок про досягнення національною системою необхідного результату.

Дослідження оцінки ефективності систем фінансового моніторингу здійснимо на прикладі країн, обраних з різних географічних регіонів та з різним рівнем розвитку. Такий підхід до вибірки дозволить уникнути впливу суб'єктивних факторів. Проведемо оцінку частини країн на відповідність Рекомендаціям FATF, зокрема ряду країн Африки, Північної та Південної Америки, Європи та Азії.

Країни Африки, як правило, мають низьку оцінку своїх національних систем, що не є дивним, враховуючи низький відсоток їх ВВП від загального обсягу ВВП світу (таблиця 1).

Таблиця 1

Порівняльний аналіз оцінок ефективності національних систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму країн Африки за методологією FATF

№ з/п	Результат	Країна											
		Марокко		Замбія		Гана		Туніс		Ботсвана		Уганда	
		Рівень	Бал	Рівень	Бал	Рівень	Бал	Рівень	Бал	Рівень	Бал	Рівень	Бал
1.	IO1	ME	1	ME	1	ME	1	ME	1	LE	0	LE	0
2.	IO2	ME	1	ME	1	SE	2	ME	1	ME	1	LE	0
3.	IO3	ME	1	ME	1	LE	0	LE	0	LE	0	LE	0
4.	IO4	ME	1	ME	1	LE	0	LE	0	LE	0	LE	0
5.	IO5	LE	0	LE	0	LE	0	LE	0	LE	0	LE	0
6.	IO6	ME	1	ME	1	ME	1	ME	1	LE	0	LE	0
7.	IO7	LE	0	ME	1	ME	1	ME	1	LE	0	LE	0
8.	IO8	ME	1	ME	1	LE	0	ME	1	LE	0	LE	0
9.	IO9	SE	2	ME	1	LE	0	LE	0	ME	1	LE	0
10.	IO10	LE	0	ME	1	LE	0	LE	0	LE	0	LE	0
11.	IO11	ME	1	LE	0	LE	0	LE	0	LE	0	LE	0
Загальний бал		9		9		5		5		2		0	
Середній бал		LE-ME	0,8	LE-ME	0,8	LE-ME	0,5	LE-ME	0,5	LE	0,2	LE	0

Джерело: складено на основі даних [5]

Розкриємо особливості інституційної та нормативно-правової складових системи національної системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму на прикладі Замбії (за середнім балом оцінки ефективності оцінено на помірному рівні, проте це є один з найвищих показників серед досліджуваних країн) та Ботсвани (низька оцінка рівня ефективності).

Законодавство Замбії представлено різноманітними нормативно-правовими документами, які стосуються фінансових злочинів. Вони охоплюють питання створення Агентства фінансової розвідки (ZFIA) та заходи щодо боротьби із загрозами відмивання коштів і фінансування тероризму. Законодавство про боротьбу з відмиванням коштів забезпечується Агентством фінансової розвідки Замбії у взаємодії з іншими регуляторними органами. Здійснення ZFIA наглядової функції визначено Законом про Центр фінансової розвідки (2010), а злочини щодо відмивання коштів криміналізовано в Законі про заборону та запобігання відмиванню грошей (2010) [13].

Після занепокоєння, висловленого Групи Східної та Південної Африки у боротьбі з відмиванням грошей (ESAAMLG) щодо ефективності нормативно-правової бази країни щодо протидії відмиванню коштів у 2007 р., Ботсвана оприлюднила Закон про фінансову розвідку, який має на меті вирішити проблеми з ризиками відмивання грошей і дотримання вимог.

Даному закону притаманно багато недоліків, які стосуються таких аспектів:

- за певних обставин незалежність Генерального директора Агентства фінансової розвідки може опинитися під загрозою;
- не передбачено посиленої належної перевірки щодо політично відомих осіб, проте наразі це питання врегульовано [4].

В цілому даний законодавчий документ засвідчив зусилля для дотримання стандартів FATF.

Наразі законодавство Ботсвани в частині протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму охоплює Закон про фінансову розвідку (поправка, 2018), Положення про фінансову розвідку (2018) та Закон про фінансову розвідку (2009), Правила боротьби з тероризмом (на імплементацію резолюцій Ради Безпеки ООН) (2020), Закон про доходи, одержані злочинним шляхом, Закон про боротьбу з тероризмом та інші нормативно-правові акти.

Управління фінансової розвідки Ботсвани (FIAB) координує та планує операції з відмивання грошей. Діяльність даного органу включає розробку політики, регулювання, нагляд, дослідження, інформування та освіти громадськості про канали та можливості відмивання коштів у Ботсвані.

Беручи участь у регіональних ініціативах, проводячи оцінку ризиків і надаючи підтримку правоохоронним органам, FIAB допомагає підтримувати структуру протидії відмивання коштів та фінансування тероризму, яка захищає фінансову систему країни від експлуатації злочинцями [3]. Робота

агентства допомагає виявляти та припиняти незаконну фінансову діяльність, що ускладнює злочинцям використання фінансової системи.

Отже, за останні роки Ботсвана продемонструвала прагнення прийняти міжнародно визнані стандарти та принципи, які підтримуються в Рекомендаціях FATF. Проте, звичайно, є можливості для Ботсвани для вдосконалення та покращення відповідності передовій міжнародній практиці, про що свідчить проведена оцінка ефективності національної системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.

З метою графічного аналізу даних якісним критеріям рейтингів відповідності було надано кількісні значення, а саме: високому рівню ефективності (HE) відповідає 3 (недоліки відсутні); значному рівню ефективності (SE) – 2 (є необхідність незначних покращень); помірному рівню ефективності (ME) – 1 (є необхідність значних покращень); низькому рівню ефективності (LE) – 0 (потребує фундаментальних покращень).

Це дозволило побудувати профілі ефективності систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму окремих країн Африки за методологією FATF (рис. 1).

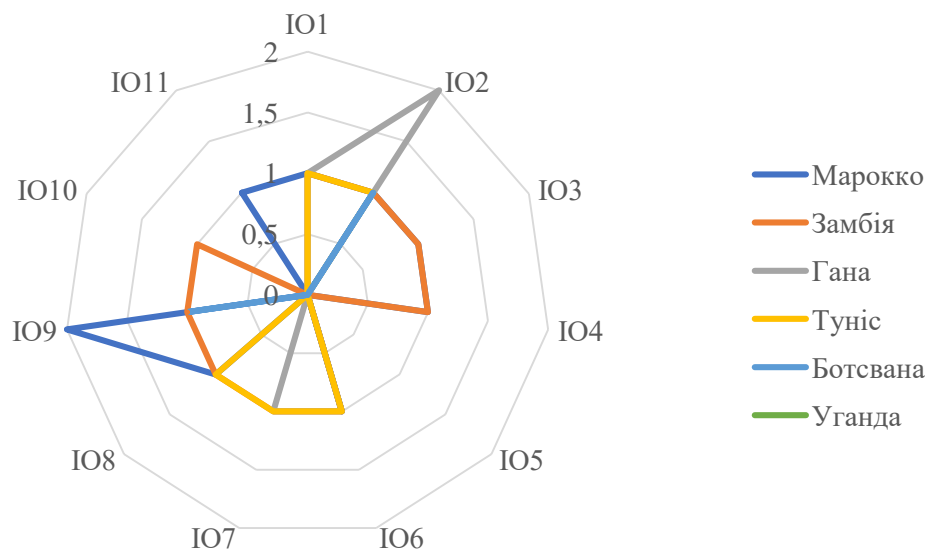

Рис. 1. Профіль ефективності систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму окремих країн Африки за методологією FATF

Представлені профілі підтверджують низьку оцінку серед досліджуваних країн Африки та вказують на наявність значних проблем при побудові систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. Максимальні значення були отримані лише для двох досліджуваних країн на рівні SE (є необхідність незначних покращень) за такими результатами як, «Розслідування та кримінальне переслідування за фінансування тероризму» (IO9) та «Міжнародне співробітництво» (IO2).

Наступна група країн для проведення дослідження охоплює Північну та Південну Америки (табл. 2, рис. 2), проте за виключенням США, які будуть проаналізовані окремо. Вибірка охоплює такі країни, як Куба, Перу, Колумбія, Мексика, Уругвай, Нікарагуа, Панама, Коста-Ріка та Ямайка.

Таблиця 2

Порівняльний аналіз оцінок ефективності національних систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму країн Північної та Південної Америк за методологією FATF

№ з/п	Результат	Рівень та бал у розрізі країн								
		Куба	Перу	Колумбія	Мексика	Уругвай	Нікарагуа	Панама	Коста-Ріка	Ямайка
1.	IO1	ME (1)	ME (1)	SE (2)	SE (2)	ME (1)	ME (1)	LE (0)	ME (1)	ME (1)
2.	IO2	ME (1)	SE (2)	SE (2)	SE (2)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	SE (2)	ME (1)
3.	IO3	SE (2)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	LE (0)	ME (1)	ME (1)	ME (1)
4.	IO4	ME (1)	ME (1)	ME (1)	LE (0)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	LE (0)
5.	IO5	SE (2)	LE (0)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	LE (0)	LE (0)	LE (0)	LE (0)
6.	IO6	ME (1)	SE (2)	SE (2)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	LE (0)	ME (1)	ME (1)
7.	IO7	ME (1)	LE (0)	LE (0)	LE (0)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	LE (0)
8.	IO8	SE (2)	ME (1)	SE (2)	LE (0)	ME (1)	SE (2)	ME (1)	ME (1)	SE (2)

Закінчення табл. 2

9.	IO9	SE (2)	ME (1)	LE (0)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	LE (0)
10.	IO10	SE (2)	SE (2)	ME (1)	SE (2)	ME (1)	ME (1)	SE (2)	LE (0)	LE (0)
11.	IO11	ME (1)	SE (2)	LE (0)	SE (2)	ME (1)	LE (0)	SE (2)	LE (0)	LE (0)
Загальний бал		16	13	12	12	11	9	10	9	6
Середній бал		1,5	1,2	1,1	1,1	1	0,8	0,9	0,8	0,5

Джерело: складено на основі даних [5]

Серед досліджуваних країн найбільше значення також відображається на рівні SE, проте їх було досягнуто значно за більшою кількістю результатів. Найбільша кількість країн (по 4 країни) мають значення SE для таких результатів, як «Міжнародне співробітництво» (IO2), «Конфіскація» (IO8) та «Превентивні заходи та фінансові санкції за фінансування тероризму» (IO10).

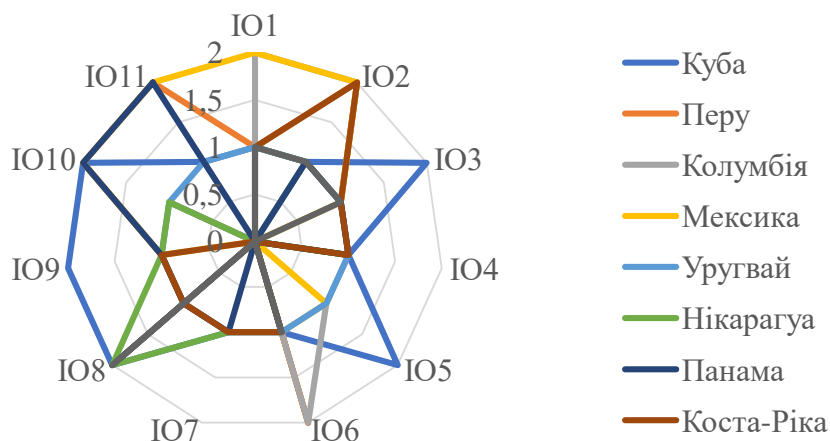

Рис. 2. Профіль ефективності систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму окремих країн Північної та Південної Америки за методологією FATF

В жодній з досліджуваних країн не було отримано високі/середні показники для таких результатів, як «Превентивні заходи» (IO4) та «Розслідування та переслідування за відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом» (IO7). Крім того, за останнім результатом найбільша кількість країн (4 країни) отримала найнижчі значення – LE. Така ж кількість країн мають найнижчі показники за результатом «Фінансові санкції за фінансування розповсюдження зброї масового знищення» (IO11). 5 країн (Перу, Нікарагуа, Панама, Коста-Ріка та Ямайка) мають значення LE за результатом «Юридичні особи та домовленості» (IO5).

Серед досліджуваних країн є також і та, яка входить до «сірого» списку FATF, це Ямайка. FATF знову висловлює стурбованість тим, що Ямайка не змогла завершити свій план дій, термін дії якого закінчився в січні 2022 року. Тому FATF наполегливо закликає швидко продемонструвати значний прогрес у виконанні свого плану дій до лютого 2024 року, інакше можуть бути застосовані заходи щодо підвищення належної обачності до ділових відносин і операцій з Ямайкою [2].

Наступна група країн (Ізраїль, Саудівська Аравія, Бахрейн, Сінгапур, Тайланд, Йорданія, Киргизстан, Філіппіни, Камбоджа, Монголія) представляє азіатську частину Євразії (табл. 3, рис. 3). Протягом останніх років FATF працює над наданням допомоги правоохоронним та іншим органам щодо ефективного здійснення фінансових розслідувань незаконної торгівлі фентанілом та іншими синтетичними опіоїдами, обіг яких суттєво зростає. По всій Азії все більше країн повідомляють про зростання кількості смертей від передозування [1]. Ці фактори варто враховувати при побудові системи протидії відмивання коштів та фінансування тероризму, адже незаконний обіг наркотиків є основним предикатним злочином для відмивання коштів.

Таблиця 3

Порівняльний аналіз оцінок ефективності національних систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму країн Азії за методологією FATF

№ з/п	Результат	Рівень та бал у розрізі країн									
		Ізраїль	Саудівська Аравія	Бахрейн	Сінгапур	Тайланд	Йорданія	Киргизстан	Філіппіни	Камбоджа	Монголія
1.	IO1	SE (2)	SE (2)	ME (1)	SE (2)	SE (2)	ME (1)	LE (0)	SE (2)	ME (1)	LE (0)
2.	IO2	SE (2)	ME (1)	SE (2)	SE (2)	SE (2)	SE (2)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)
3.	IO3	ME (1)	SE (2)	SE (2)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	LE (0)	LE (0)
4.	IO4	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	LE (0)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	LE (0)	LE (0)
5.	IO5	SE (2)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	LE (0)	LE (0)	ME (1)	LE (0)	LE (0)	LE (0)
6.	IO6	HE (3)	ME (1)	SE (2)	SE (2)	SE (2)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	LE (0)	LE (0)
7.	IO7	SE (2)	LE (0)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	LE (0)	ME (1)	LE (0)	LE (0)	LE (0)
8.	IO8	HE (3)	LE (0)	ME (1)	ME (1)	SE (2)	ME (1)	LE (0)	LE (0)	LE (0)	ME (1)
9.	IO9	HE (3)	SE (2)	ME (1)	LE (0)	ME (1)	SE (2)	ME (1)	LE (0)	SE (2)	LE (0)
10.	IO10	SE (2)	SE (2)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	LE (0)	ME (1)	LE (0)	ME (1)	LE (0)
11.	IO11	ME (1)	LE (0)	ME (1)	SE (2)	LE (0)	LE (0)	ME (1)	LE (0)	LE (0)	LE (0)
Загальний бал		22	12	14	14	11	9	9	6	5	2
Середній бал		2	1,1	1,3	1,3	1	0,8	0,8	0,5	0,5	0,2

Джерело: складено на основі даних [5]

Серед досліджуваних країн є ті, які належать до «сірого» списку FATF (Філіппіни) та ті, які отримали прогрес у вдосконаленні режиму протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (Йорданія).

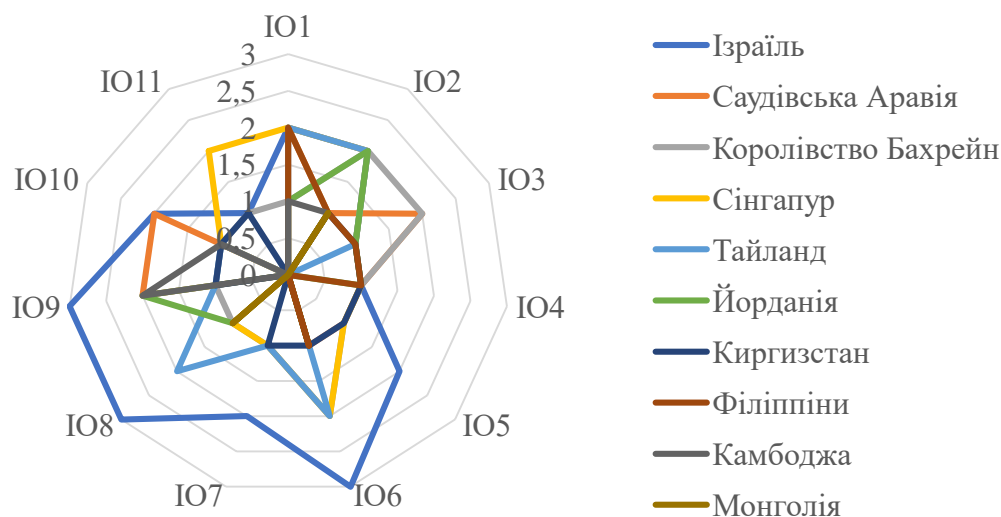

Рис. 3. Профіль ефективності систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму окремих країн Азії за методологією FATF

Не зважаючи на те, що Філіппіни взяли на себе зобов'язання співпрацювати з FATF для посилення ефективності свого режиму протидії відмивання коштів та фінансування тероризму, результату до встановлених термінів (січень 2023 р.), так і не було досягнуто [2]. На відміну від цієї країни, Йорданія посилила ефективність свого режиму протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму для виконання зобов'язань у своєму плані дій щодо стратегічних недоліків, що дозволило країні вийти з-під

поширеного процесу моніторингу FATF. Водночас Йорданія повинна продовжувати співпрацю з MENAFATF, щоб підтримувати вдосконалення своєї системи протидії відмивання коштів та фінансування тероризму [2].

Враховуючи, що до вибірки увійшла така держава, як Ізраїль, яка має максимальні показники за 3 результатами («Фінансова розвідка» (IO6), «Конфіскація» (IO8), «Розслідування та кримінальне переслідування за фінансування тероризму» (IO9)), то профілі інших країн суттєво відрізняються, хоча для досліджуваних країн даного регіону також притаманна велика кількість показників із значенням SE.

В цілому серед досліджуваних країн азіатської частини Євразії найбільша кількість показники SE та HE була отримана для таких результатів, як «Ризик, політика та взаємодія» (IO1), «Міжнародне співробітництво» (IO2) та «Фінансова розвідка» (IO6).

Найгірші показники (LE) серед досліджуваних показників було отримано для таких результатів «Юридичні особи та домовленості» (IO5), «Розслідування та переслідування за відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом» (IO7) та «Фінансові санкції за фінансування розповсюдження зброї масового знищення» (IO11).

Ризики відмивання коштів та фінансування тероризму спричиняють серйозне занепокоєння у всьому світі. ЄС не є винятком у даному питанні, він прагне забезпечити цілісність своєї фінансової системи та безпеку громадян. Проводячи оцінку національних систем європейських країн, зупинимося на тих, які є членами ЄС (Іспанія, Італія, Португалія, Швеція, Греція, Чехія, Бельгія, Австрія, Німеччина, Фінляндія, Литва, Словенія, Латвія, Мальта, Угорщина, Польща, Болгарія, Румунія), вступ до якого наразі є важливим кроком для України.

За результатами оцінок FATF сформуємо таблицю 4, в якій наведемо рівень та бальну оцінку для ряду країн ЄС (рис. 4).

Дана група країн має найвищий середній бал серед тих, які попередньо були досліджені. Найвищий середній бал в оцінці ефективності національних систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму належить Іспанії (2,0) та Італії (1,7).

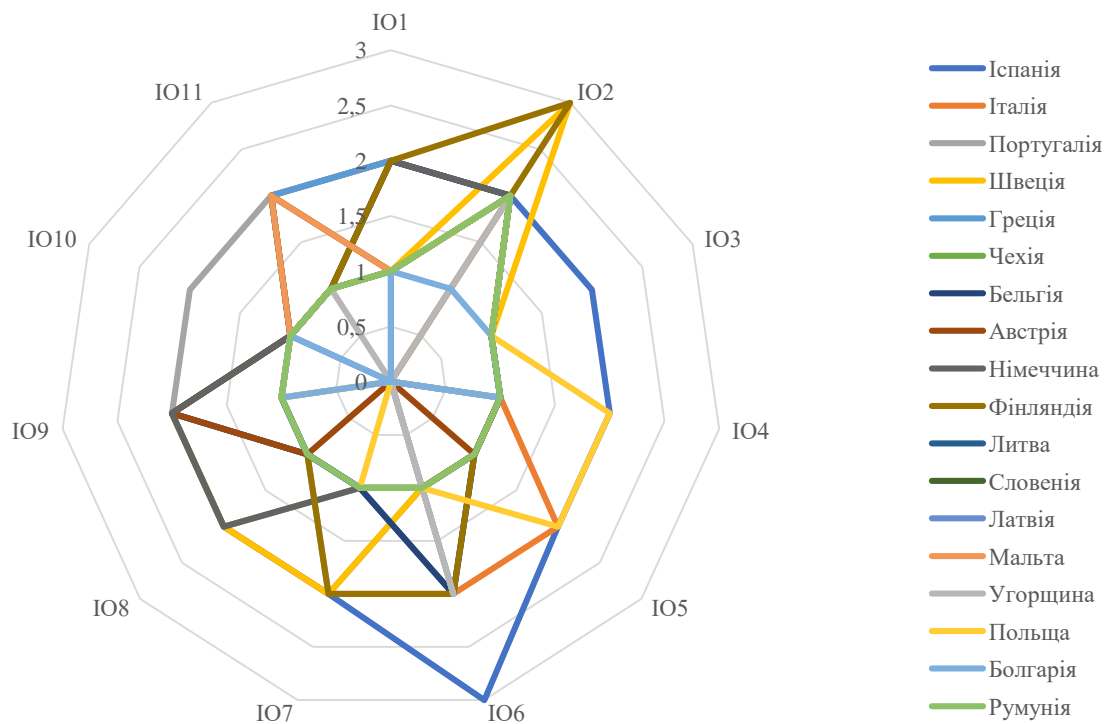

Рис. 4. Профіль ефективності систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму окремих країн ЄС за методологією FATF

Таблиця 4

Порівняльний аналіз оцінок ефективності національних систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму країн ЄС за методологією FATF

№ з/п	Результат	Країна																	
		Іспанія	Італія	Португалія	Швеція	Греція	Чехія	Бельгія	Австрія	Німеччина	Фінляндія	Литва	Словенія	Латвія	Мальта	Угорщина	Польща	Болгарія	Румунія
1.	IO1	SE (2)	SE (2)	SE (2)	ME (1)	SE (2)	ME (1)	SE (2)	ME (1)	SE (2)	SE (2)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	LE (0)	ME (1)	ME (1)	ME (1)
2.	IO2	SE (2)	SE (2)	SE (2)	HE (3)	SE (2)	SE (2)	SE (2)	SE (2)	SE (2)	HE (3)	SE (2)	SE (2)	SE (2)	SE (2)	SE (2)	SE (2)	SE (1)	SE (2)
3.	IO3	SE (2)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	LE (0)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	LE (0)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)
4.	IO4	SE (2)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	SE (2)	ME (1)	ME (1)
5.	IO5	SE (2)	SE (2)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	LE (0)	ME (1)	LE (0)	SE (2)	LE (0)	ME (1)
6.	IO6	HE (3)	SE (2)	ME (1)	ME (1)	SE (2)	ME (1)	SE (2)	LE (0)	ME (1)	SE (2)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	SE (2)	ME (1)	LE (0)	ME (1)
7.	IO7	SE (2)	SE (2)	SE (2)	SE (2)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	LE (0)	ME (1)	SE (2)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	LE (0)	LE (0)	ME (1)	LE (0)	ME (1)
8.	IO8	SE (2)	SE (2)	ME (1)	SE (2)	ME (1)	SE (2)	ME (1)	ME (1)	SE (2)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	LE (0)	LE (0)	LE (0)	LE (0)	ME (1)
9.	IO9	SE (2)	SE (2)	SE (2)	SE (2)	SE (2)	SE (2)	SE (2)	SE (2)	SE (2)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)
10.	IO10	ME (1)	ME (1)	SE (2)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)
11.	IO11	SE (2)	SE (2)	SE (2)	SE (2)	SE (2)	ME (1)	ME (1)	SE (2)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	ME (1)	LE (0)	SE (2)	ME (1)	ME (1)	LE (0)	ME (1)
Загальний бал		22	19	17	17	16	14	15	12	15	15	12	12	10	10	9	13	6	12
Середній бал		2,0	1,7	1,5	1,5	1,5	1,3	1,4	1,1	1,4	1,4	1,1	1,1	0,9	0,9	0,8	1,2	0,5	1,1

Джерело: складено на основі даних [5]

За результатом «Міжнародне співробітництво» (IO2) серед досліджуваних країн було отримано найвищі значення: HE для Швеції та Фінляндії та SE для всіх інших країн з вибірки, за винятком Болгарії.

Найбільша кількість найнижчих значень (LE) було отримано за такими результатами, як «Розслідування та переслідування за відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом» (IO7) та «Конфіскація» (IO8) – по 4 країни.

Отже, проведене дослідження засвідчило різницю в імплементації країнами глобальних правил протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму через політичні та економічні фактори. Цим зумовлені і різноманітні заходи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, застосовані до країн, які увійшли до вибірки.

На основі опублікованих зведених оціночних рейтингів країн, що пройшли черговий раунд оцінок методології FATF, визначимо ті країни, що отримали найвищу оцінку за 11 результатами (таблиця 5).

Таблиця 5

Рейтинг ефективності національних систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму за результатами, що отримали найвищу оцінку

№ з/п	Результат	Країни з високою оцінкою із зазначенням року проходження раунду оцінок
1.	IO1	Бермудські острови (2020), Великобританія (2022)
2.	IO2	Австралія (2018), Нідерланди (2022), Нова Зеландія (2022), Сан-Марино (2021), Фінляндія (2022), Франція (2022), Швеція (2020)
3.	IO3	–
4.	IO4	–
5.	IO5	–
6.	IO6	Ізраїль (2022), Нідерланди (2022), Іспанія (2019), російська федерація (2019)
7.	IO7	–
8.	IO8	Гондурас (2020), Ізраїль (2022), Нова Зеландія (2022), США (2020), Франція (2022)
9.	IO9	Великобританія (2022), Ізраїль (2022), російська федерація (2019), США (2020), Франція (2022)
10.	IO10	Великобританія(2022),США(2020)
11.	IO11	Великобританія (2022), США (2020)

Джерело: складено на основі даних [5]

Згідно з наведеним рейтингом ефективності національних систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, найбільш ефективними є системи США (отримана найвища оцінка за 4 результатами: IO8, IO9, IO10, IO11) та Великобританія (найвища оцінка також за 4 результатами: IO1, IO9, IO10, IO11). Системи Ізраїлю та Франції отримали трохи нижчі показники – найвище значення за 3 результатами (для першої країни – IO6, IO8, IO9, для другої – IO2, IO8, IO9).

США встановили дієву систему фінансового моніторингу, яка включає у себе різні урядові органи та установи. Міністерство фінансів США відзначається своєю передовою ініціативою, створивши першим у світі орган фінансової розвідки з метою виявлення суб'єктів, що підлягають санкціям та підтримці профілактичних заходів для протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. На управління Міністерства фінансів з розвідки та аналізу покладено функції виявлення та розкриття фінансових систем терористичних груп, а також виділення у власній фінансовій системі потенційних слабких місць, які можуть бути використані терористичними організаціями. Фінансова розвідка в США займається активною боротьбою з фінансовими злочинами, причому однією з її ключових функцій є надання інформаційної підтримки правоохоронним органам у сфері протидії відмиванню злочинних коштів та фінансуванню тероризму.

Одна з найкращих характеристик, які притаманні системі протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму в США – це наявність центрів обробки інформації та місцевих робочих груп, які об'єднують федеральні органи, органи влади та інші. Влада США використовує різноманітну інформацію фінансової розвідки та інші джерела інформації, що сприяє виявленню «грошових слідів», тим самим полегшуючи боротьбу з фінансовими порушеннями.

В США нагляд у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму за банківським сектором та ринком цінних паперів визнається найнадійнішим, і введення спеціальних санкцій проти суб'єктів, які здійснюють легалізацію коштів та фінансують тероризм, виявляється ефективним. За 40 рекомендаціями FATF США отримали оцінки відповідності або значної відповідності для 31 рекомендацій, для 5 рекомендацій – часткової відповідності, і для 4 рекомендацій – невідповідності [8].

До основних недоліків у механізмі боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму в досліджуваній країні належать: «невизнання США всіх об'єктів, позначених ООН як небажані; мінімальне охоплення спеціальними вимогами протидії відмиванню доходів і фінансуванню тероризму інвестиційних

консультантів, самостійно зайятих осіб, агентів з операцій з нерухомістю, що відображає вразливість зазначеного сектора перед ризиками легалізації коштів та фінансування тероризму; відсутність єдиного підходу до роботи в галузі протидії легалізації коштів на рівні штатів» [9].

Великобританія є одним з найбільших постачальників фінансових послуг у світі, тому для даної країни характерні значні ризики тісного зв'язку між фінансовими ресурсами та злочинністю і тероризмом. Це здійснює вплив на формування та коригування національної політики, стратегії та запобіжні системи боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму.

Досвід Великобританії певною мірою схожий з досвідом США, адже у сфері забезпечення ефективності взаємодії правоохоронних органів існує єдина база даних органів, яка містить інформацію про підозрілі операції, при цьому доступ до неї має поліція. Це сприятливо впливає на результативність та оперативність розслідування та виявлення протизаконних операцій. «Сильні сторони національної системи фінансового моніторингу Великобританії – це широка профілактична діяльність, наглядових та контролюючих органів, а також власне система заходів запобігання професійній акредитації злочинців та отримання ними контролю над фінансовою установою. Водночас, інтенсивність боротьби в різних секторах неоднакова, що може мати ризиковий характер для загальнонаціональної системи» [9].

Великобританія показує високу результативність під час розслідування та судового розгляду злочинів, пов'язаних з фінансуванням тероризму. Через цю результативність країна бере на себе основний обов'язок у виявленні терористів на міжнародному рівні в рамках ООН та ЄС. Великобританія активно сприяє досягненню високого рівня ефективності під час впровадження адресних фінансових санкцій на своїй території.

Великобританія характеризується високими показниками оцінки ефективності рекомендаціям FATF. Так, країна отримала 4 високі оцінки, які визнані високоефективними, 4 – значно ефективними, а 3 – помірно ефективними. З 40 рекомендацій FATF у Великобританії повну відповідність зафіксовано за 24 рекомендаціями, а за 15 відзначено значну відповідність і лише за однією – часткову відповідність [10].

Національна система фінансового моніторингу в Ізраїлі визнана дієвою у багатьох аспектах. Вона охоплює всі відповідні компетентні органи та використовується для протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму в країні. Однак системі фінансового моніторингу в Ізраїлі притаманні значні недоліки, зокрема не всі фінансові агенти залучені до моніторингу відмивання коштів та фінансування тероризму. Крім того, нагляду за тими, що вже включені в систему, не завжди надається належна увага.

Щодо відповідності FATF в Ізраїлі, варто зазначити таке: 17 рекомендацій дотримуються повною мірою, значна відповідність зафіксована ще за 17 рекомендаціями, часткова відповідність за 5 рекомендаціями, а щодо рекомендації № 17, вона не застосовується через національні особливості [11].

Система протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму Франції складна та надійна одночасно. Вона є ефективною у багатьох аспектах, зокрема щодо участі правоохоронних органів у розслідуванні випадків фінансування тероризму, конфіскації та міжнародного співробітництва.

Франція стикається з низкою загроз відмивання грошей, включаючи податкове шахрайство та незаконний обіг наркотиків. Для країни також характерний високий рівнем загроз тероризму та фінансування тероризму після терактів 2015 року. Розуміючи ці ризики, в країні вжито ряд заходів для їхнього пом'якшення, зокрема в частині ефективної організації співпраці між прокуратурою, слідчими та розвідувальними органами.

Франція має 3 високі результати за відповідністю рекомендаціям FATF, які визнані високоефективними. З 40 рекомендацій FATF у Франції повну відповідність зафіксовано за 19 рекомендаціями, за 18 відзначено значну відповідність, а за 3 – часткову відповідність [12].

Рівень відповідності національних систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму Великобританії, Франції, Ізраїлю та США міжнародним стандартам, розробленим FATF, становить відповідно 97,5 % (39 із 40), 92,5 % (37 із 40), 87,5 % (35 з 40) та 77,5 % (31 із 40). Отже, за результатами взаємних оцінок, проведених експертами FATF, національну систему фінансового моніторингу Великобританії є найефективнішою порівняно з США або будь-якою іншою європейською країною. Дана юрисдикція відмінно розуміє ризики в межах відмивання коштів та фінансування тероризму.

Необхідним є також оцінка найгіршої системи фінансового моніторингу, яка притаманна Китаю. Специфіка цієї країни полягає в тому, що в цій країні законодавство у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму відразу формувалося з урахуванням рекомендацій і стандартів FATF, на відміну від розвинених країн, які вносили зміни поступово. Для Китаю також характерні фінансові загрози, зумовлені наявністю великою кількістю спеціальних економічних зон. Не дивлячись на жорстке регулювання у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, Китай, визнається FATF «державою, яка вживає виключно вигідні для себе заходи, і водночас дивиться «крізь пальці» на потоки грошей, що відмиваються на своїй території, що рухаються з інших країн» [9].

Таблиця 6

Порівняльний аналіз оцінок ефективності національних систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму Великобританії, США, Китаю, Грузії, Молдови, Пакистану, Польщі та України за методологією FATF

№ з/п	Результат	Країна															
		Великобританія (2022)		США (2020)		Китай (2020)		Грузія (2020)		Молдова (2019)		Пакистан (2021)		Польща (2021)		Україна (2020)	
		Рівень	Бал	Рівень	Бал	Рівень	Бал	Рівень	Бал	Рівень	Бал	Рівень	Бал	Рівень	Бал	Рівень	Бал
1.	IO1	HE	3	SE	2	SE	2	ME	1	SE	2	LE	0	ME	1	SE	2
2.	IO2	SE	2	SE	2	ME	1	SE	2	SE	2	ME	1	SE	2	ME	1
3.	IO3	ME	1	ME	1	ME	1	ME	1	ME	1	LE	0	ME	1	ME	1
4.	IO4	ME	1	ME	1	LE	0	ME	1	ME	1	LE	0	SE	2	ME	1
5.	IO5	SE	2	LE	0	LE	0	ME	1	ME	1	LE	0	SE	2	ME	1
6.	IO6	ME	1	SE	2	ME	1	ME	1	ME	1	LE	0	ME	1	SE	2
7.	IO7	SE	2	SE	2	ME	1	ME	1	ME	1	LE	0	ME	1	LE	0
8.	IO8	SE	2	HE	3	SE	2	ME	1	ME	1	LE	0	LE	0	ME	1
9.	IO9	HE	3	HE	3	SE	2	SE	2	SE	2	LE	0	ME	1	ME	1
10.	IO10	HE	3	HE	3	LE	0	LE	0	ME	1	LE	0	ME	1	ME	1
11.	IO11	HE	3	HE	3	LE	0	ME	1	LE	0	LE	0	ME	1	ME	1
Загальний бал		23		22		10		12		13		1		13		12	
Середній бал		SE	2,1	SE	2	LE- ME	0,9	ME	1,1	ME	1,2	LE	0	ME	1,2	ME	1,1

Джерело: складено на основі даних [5]

При аналізі технічної відповідності систем протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом та фінансуванню тероризму Китаю – 40 рекомендаціям FATF визначено, що відсоток відповідності міжнародним стандартам становить 62,5 % (за критеріями відповідності «відповідає», «в значній мірі відповідає»). Цей показник для Пакистану становить 87,5 %.

Таким чином, серед розглянутих система фінансового моніторингу китайська найменше відповідає міжнародним стандартам у сфері протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом та фінансуванню тероризму, оскільки не встановлено її відповідність у рейтингу рекомендаціям FATF [9].

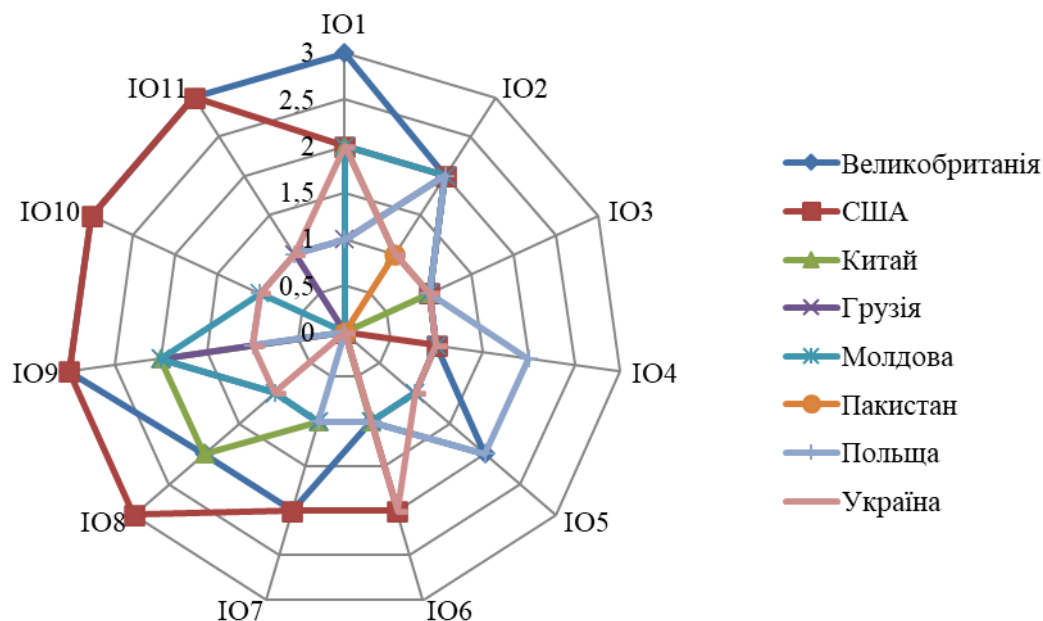
Оцінка ефективності системи фінансового моніторингу України потребує аналізу не лише в напрямі порівняння із кращими та гіршими зарубіжними практиками, але й щодо країн, які перебувають в схожій військово-політичній ситуації. Зокрема, вибір таких країн зумовлений найкращими результатами за підсумками взаємних оцінок за багатьма критеріями (Великобританія, США), низькими оцінками (Китай), схожим положенням відносно впровадження загроз безпеці країн (Грузія, Молдова, Пакистан) та перспективами щодо зближення військових та економічних систем, а в деяких секторах – можливого об'єднання в одне ціле (Польща).

Як обґрунтування необхідності виділення передостанньої групи країн, варто вказати на такі факти:

- в 2008 році на території Грузії також був збройний конфлікт з російською федерацією;
- на території Молдови також є квазідержавне утворення, аналогічне Донецькій народній республіці та Луганській народній республіці, – самопроголошена Придністровська Молдавська Республіка;
- Пакистан є учасником збройного конфлікту (в т.ч. в 2020 р.) з Індією щодо Кашміру.

За відповідною статистикою FATF складено таблицю 6, в якій відображені переваги та сильні сторони національних систем Великобританії, США, Китаю, Грузії, Молдови, Пакистану, Польщі та України.

Профілі ефективності систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму Великобританії, США, Китаю, Грузії, Молдови, Пакистану, Польщі та України за 11 безпосередніми результатами наведені на рисунку 5.

Джерело: побудовано на основі узагальнених даних в таблиці 6

Умовні позначення:

- IO1 – Ризик, політика та взаємодія;
- IO2 – Міжнародне співробітництво;
- IO3 – Нагляд;
- IO4 – Превентивні заходи;
- IO5 – Юридичні особи та домовленості;
- IO6 – Фінансова розвідка;
- IO7 – Розслідування та кримінальне переслідування за відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом;
- IO8 – Конфіскація;
- IO9 – Розслідування та кримінальне переслідування за фінансування тероризму;
- IO10 – Превентивні заходи та фінансові санкції за фінансування тероризму;
- IO11 – Фінансові санкції за фінансування розповсюдження зброї масового знищення

Рис. 5. Профіль ефективності систем протидії відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму ряду країн за методологією FATF

Оцінка профілю ефективності систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, наведена на рисунку 5, дозволяє зробити такі висновки:

- високі рівні ефективності досягнуті Великобританією та США за 4 показниками – ОІ1, ОІ9, ОІ10, ОІ11 та ОІ8, ОІ9, ОІ10, ОІ11 відповідно;
- тільки за показником ІО2 – міжнародне співробітництво – жодна з досліджуваних країн не потребує фундаментальних покращень. Водночас для України даний показник є нижчим, ніж у інших країн, що знаходяться в схожій військово-політичній ситуації;
- тільки за показником ІО6 – фінансова розвідка – Україна має показник зі значним рівнем, що є однаковим з США та вищим ніж, у всіх інших досліджуваних країн;
- помірний рівень ефективності характерний для показника ІО3 для досліджуваних країн, а для Пакистану він знаходиться на низькому рівні.

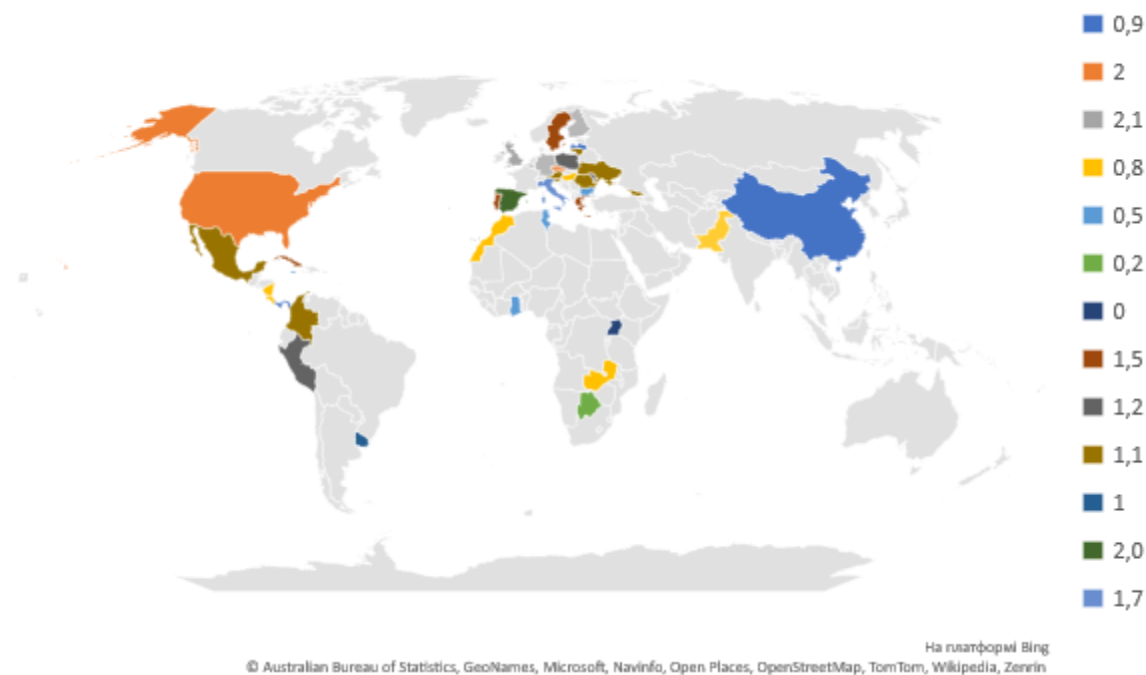

Рис. 6. Картограма оцінки ефективності національних систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму для досліджуваних країн

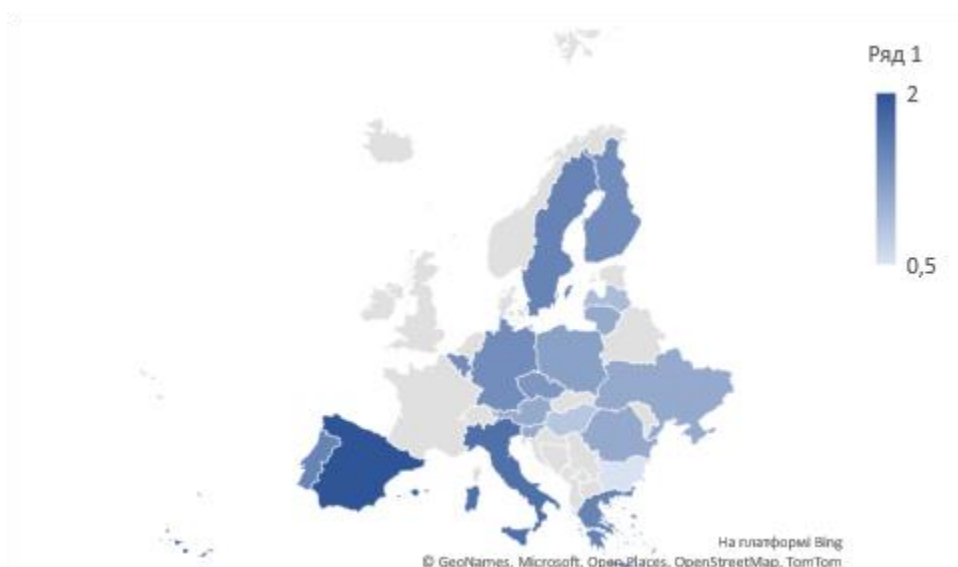

Рис. 7. Картограма оцінки ефективності національних систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму для ряду країн ЄС та України

Узагальнено отримані результати оцінки ефективності національних систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму для досліджуваних країн за допомогою картограми (рис. 6). Як бачимо, вибрані країни з виділених регіонів мають різні значення оцінки ефективності систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.

Окремо представимо результати для країн Європи (рис. 7), де хоча і не такі великі розбіжності в показниках, проте є країни з середніми та низькими значеннями оцінки ефективності національних систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.

Для забезпечення дієвості міжнародної системи протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму всі національні системи фінансового моніторингу мають відповідати вимогам міжнародних стандартів FATF, але з обов'язковим урахуванням національних ознак кожної країни. Оцінка систем фінансового моніторингу показала, що країни моделюють детальні правові рішення з точки зору своїх внутрішніх, конкретних умов, проте впровадження основних принципів залишається на високому рівні.

Висновки. Враховуючи результати проведеного дослідження, можна зазначити, що для більшості зарубіжних систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму актуальними залишаються ризики, пов'язані з використанням готівкових коштів, а також виявлена недостатність заходів у боротьбі з фінансуванням тероризму (за винятком США та Великобританії), що знижує ефективність та результативність системи фінансового моніторингу.

Усі національні системи фінансового моніторингу мають відповідати вимогам міжнародних стандартів, але з обов'язковим урахуванням національних ознак кожної країни. Розбіжності в обговорюваній сфері є небажаними, хоча країни моделюють детальні правові рішення з точки зору своїх внутрішніх, конкретних умов, впровадження основних принципів має бути на високому рівні. Враховуючи тенденції розвитку інформаційно-комп'ютерних технологій, цифровізацію світової економіки необхідним є приділення уваги міжнародному співробітництві в сфері віртуальних активів та їх зв'язку з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму.

References:

1. FATF (2022), «Rezultaty Plenarnoho zasidannia», 20–21 zhovtnia, [Online], available at: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Statements%20of%20international%20organizations/2022/UKR_Outcomes%20FATF%20Plenary%20October%202022.pdf
2. FATF (2023), «Jurisdictions under Increased Monitoring», 27 October, [Online], available at: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/High-risk-and-other-monitored-jurisdictions/Increased-monitoring-october-2023.html>
3. Kiilu, G.M. (2023), «The Role of Botswana's Financial Intelligence Agency in Combating Money Laundering and Promoting AML Compliance», [Online], available at: <https://www.linkedin.com/pulse/role-botswanas-financial-intelligence-agency-money-george-muinde>
4. Mogomotsi, G.E.J. (2019), «An Examination of the Financial Intelligence Act of Botswana. Africa Development», *Afrique et Développement*, Vol. 44, No. 4, pp. 5–28, [Online], available at: <https://www.jstor.org/stable/26873442>
5. «Consolidated table of assessment ratings» (2023), [Online], available at: [https://www.fatf-gafi.org/publications/mutualevaluations/?hf=10&b=0&s=desc\(fatf_releasedate\)](https://www.fatf-gafi.org/publications/mutualevaluations/?hf=10&b=0&s=desc(fatf_releasedate))
6. Esoimeme, E.E. (2020), «Balancing anti-money laundering measures and financial inclusion: The example of the United Kingdom and Nigeria», *Journal of Money Laundering Control*, No. 23 (1), pp. 64–76, doi: 10.1108/JMLC-04-2018-0031.
7. FATF (2013–2021), «Methodology for Assessing Compliance with the FATF Recommendations and the Effectiveness of AML/CFT Systems», updated October 2021, Paris, France, [Online], available at: <http://www.fatf-gafi.org/publications/mutualevaluations/documents/fatf-methodology.html>
8. FATF (2020), *AML/CFT Measures – United States*, 3rd Enhanced Follow-up Report & Technical Compliance Re-Rating, Paris, [Online], available at: <http://fatf-gafi.org/publications/mutualevaluations/documents/fur-united-states2020.htm>
9. FATF (2021), «Procedures for the FATF Fourth Round of AML/CFT Mutual Evaluations», updated January 2021, Paris, France, [Online], available at: www.fatf-gafi.org/publications/mutualevaluations/documents/4th-round-procedures.html
10. FATF (2022), *Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures – United Kingdom*, 1st Regular Follow-up Report, Paris, [Online], available at: <http://www.fatf-gafi.org/publications/mutualevaluations/documents/fur-united-kingdom2022.html>
11. FATF (2022), *Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures – Israel*, 1st Regular Follow-up Report, Paris, [Online], available at: <http://www.fatf-gafi.org/publications/mutualevaluations/documents/fur-israel-2022.html>
12. FATF (2022), *Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures – France*, 4th Round Mutual Evaluation Report, Paris, [Online], available at: <http://www.fatf-gafi.org/publications/mutualevaluations/documents/mer-france-2022.html>
13. Gaviyau, W. and Sibindi, A. (2023), «Global Anti-Money Laundering and Combating Terrorism Financing Regulatory Framework: A Critique», *Journal of Risk and Financial Management*, Vol. 16, 313 p., doi: 10.3390/jrfm16070313.

14. Jayasekara, S.D. (2020), «Deficient regimes of anti-money laundering and countering the financing of terrorism: Agenda of digital banking and financial inclusion», *Journal of Money Laundering Control*, No. 24 (1), pp. 150–162, doi: 10.1108/JMLC-04-2020-0035.
 15. Seo, M.H., Kim, S. and Kim Y.J. (2019), «Estimation of dynamic panel threshold model using Stata», *Stata Journal*, No. 19 (3), pp. 685–697.
-

Hrytsyshen D., Hrabchuk I., Boshian A.

Methodology for assessing compliance with fatf recommendations and the effectiveness of financial monitoring systems

Abstract. Rules combating money laundering and terrorism financing play a crucial role in establishing trust in the reliability and stability of the financial system, simultaneously acting as a protective mechanism against the infiltration of illicit elements. This dual function enhances the stability and reliability of the financial system, which is a crucially important element for fostering economic development and financial markets.

The purpose of the article is a thorough analysis of the existing legal and institutional framework, as well as regulatory practices in the field of financial monitoring to determine their compliance with FATF regulations and identify opportunities for optimization and improvement.

The research of evaluation of the effectiveness of financial monitoring systems was carried out on the examples of countries selected from different geographical regions and with different levels of development, including several countries in Africa, North and South America, Europe and Asia. Additionally, based on published consolidated assessment ratings of countries that underwent the latest round of FATF methodology assessments, we will identify those countries that received the highest ratings across 11 criteria: the United States and the United Kingdom (in 4 criteria), Israel and France (in 3 criteria).

To incorporate the experience of foreign countries into Ukraine, the assessment of the effectiveness of the financial monitoring system is conducted by comparing it with both superior and inferior foreign practices, as well as with countries facing similar military-political situations. A profile of the effectiveness of systems countering money laundering and financing terrorism is constructed for various countries, including the United Kingdom, the United States, China, Georgia, Moldova, Pakistan, Poland, and Ukraine, following the FATF methodology.

It has been determined that, for many foreign systems combating money laundering and terrorism financing, risks associated with the use of cash remain relevant. Additionally, inadequacies in combating terrorism financing have been identified, except for the United States and the United Kingdom. Reserves for increasing the effectiveness of national systems and systems combating the legalization of proceeds obtained through criminal means or terrorism financing have been identified.

Keywords: financial monitoring; terrorism financing; money laundering; FATF.

Стаття надійшла до редакції 01.11.2023.